

УДК 811.112.2'373.47-25

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-20>

Олена МЕНЬШИКОВА

старший викладач кафедри германських мов та перекладу, заступник декана Українсько-німецького навчально-наукового інституту, Національний університет «Одеська політехніка», просп. Шевченка 1, м. Одеса, Україна, 65000

ORCID: 0000-0002-4956-6676

Бібліографічний опис статті: Меньшикова, О. (2022). Синтаксична неіконічність як маркер емоційного розмовного мовлення: українсько-німецькі паралелі. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 134–142, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-20>

СИНТАКСИЧНА НЕІКОНІЧНІСТЬ ЯК МАРКЕР ЕМОЦІЙНОГО РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ: УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКІ ПАРАЛЕЛІ

У статті розглядається питання доцільності компаративного дослідження категорії емотивності на синтаксичному рівні на **матеріалі** кінематографу та зокрема емоційного кінодіалогу німецьких та українських оригінальних теленовел, як перспективного лінгвістичного масиву тексту (“*Sturm der Liebe*”, “*Alisa – folge deinem Herzen*”, “*Wege zum Glück, Spuren im Sand*” та «Тільки кохання», «Дві матері», «Обручка з рубіном» (12 000 речень, близько 70 000 слів)). **Мета** дослідження полягає у виявленні та порівнянні механізмів реалізації емотивного потенціалу реплік німецьких та українських теленовел на синтаксичному рівні. Дослідження спирається на **методи** лінгвістичного опису, системного, компонентного та кількісного аналізу, методи інтерпретації та зіставлення. Синтаксичний аналіз проводиться на поверхневому структурному та стилістико-синтаксичному рівнях. В обох мовах досліджується специфіка довжини емотивного речення та встановлюється закономірність залежності довжини речення від інтенсивності емоції та емотивного знаку. На базі поданого матеріалу проводиться аналіз простих та складних речень з фокусом на речення, що відхиляються від двоскладної структури, встановлюються найбільш частотні моделі для українського та німецького кінодіалогу в залежності від тенденції до редукації головних членів речення. Під час аналізу недвоскладних речень звертається увага на суттєву відмінність недвоскладних еліптичних та неповних або обірваних речень. Окрім поверхневої структурної неіконічності, як зменшення синтаксичної складності речення, наявності недвоскладних, еліптичних, неповних або обірваних речень, на нашому матеріалі в ролі емотивних маркерів розглядаються такі прийоми як різні види повторів (епіфоричний, анафоричний та рамковий повтори, підхвати), (емфатична) інверсія, порівняння, прийоми нагнітання та парцеляція. Визначається тенденція до парцеляції різних членів речення та парцеляція речень в складі підрядного.

Ключові слова: експресивний синтаксис, емоція, розмір синтаксичних одиниць, еліптичне речення, неповне речення, інтенсивність емоції, стилістичні прийоми.

Olena MENSHYKOVA

Lecturer, Department of Germanic Languages and Translation, Deputy Dean of the Ukrainian-German Educational and Scientific Institute, National University Odessa Polytechnic, Ave. Shevchenko 1, Odessa, Ukraine, 65000

ORCID: 0000-0002-4956-6676

To cite this article: Menshykova, O. (2022). Syntaksychna neikonichnist yak marker emotsiinoho rozmovnoho movlennia: ukrainsko-nimetski paraleli. [Syntectic Noncanonical as a Marker of Emotional Speech: Ukrainian and German Sources]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 134–142, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-20>

SYNTECTIC NONCANONICAL AS A MARKER OF EMOTIONAL SPEECH: UKRAINIAN AND GERMAN SOURCES

The issue about the expediency of comparative research as for categories of emotiveness at the synthetic level is study in the given article based on cinematographic materials and emotional dialogues from German and Ukrainian original telenovels mentioned as perspective linguistic text massive (“*Sturm der Liebe*”, “*Alisa – folge deinem Herzen*”, “*Wege zum Glück, Spuren im Sand*” and «Тільки кохання», «Дві матері», «Обручка з рубіном» (12 000 sentences,

about 70 000 words)). The aim of the research is to discover and compare mechanisms of implementations of emotive potentials at the synthetic level in movie dialogues from German and Ukrainian original telenovels. The research is based upon methods of linguistic description, system, component and quantified analysis, methods of interpretation and comparison. The analysis is done at the perfunctory structural, stylistic, and syntactic levels. In both languages the particularity of different short and long emotive sentences is studied and the pattern of sentence dependence upon their length and emotional intensity together with emotive sign are established. Basing on the given materials the analysis of simple and completed sentences is done focusing on sentences which stray from two-part structure, the most often models for Ukrainian and German movie dialogues are established depending on the tendency to reduction of principal part of the sentence. During the analysis of non-two-part sentences the attention is drawn on significant difference between non-two-part sentences and incomplete or interrupted sentences. Except of the perfunctory structural noncanonical as the reduction of syntactic complementation in sentences, existence of non-two-part, elliptical, incomplete, or interrupted sentences, having our material based different types of comparison (epiphorical, anaphorical and frame repetitions, anadiplosis) are considered together with (emphatic) inversion, comparison, technique of pressurization and parceling. Moreover, the tends to both parceling of different parts of the sentence and parceling of sentences as parts of co-ordinated ones are also determined.

Key words: expressive syntaxes, emotion, the size of syntactic units, incomplete sentence, emotional intensity, sequence of thought.

Актуальність проблеми компаративного дослідження організації емоційних висловлювань на синтаксичному рівні на матеріалі кінематографічного жанру теленовели зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень та відсутністю компаративних досліджень емоцій та їх вербалізації на матеріалі українського та німецького кінематографу та зокрема кінодіалогу теленовели, як перспективного стандартизованого лінгвістичного масиву тексту. Теленовела та взагалі сучасний телесеріал визнані популярним продуктом масової культури ХХІ сторіччя. Теленовели перекладаються з однієї мови на іншу або екранізуються як новий продукт за мотивами найбільш популярних та успішних. Кожна країна адаптує сценарій під можливості своєї лінгвокультури, вербальних та невербальних контекстів. Андреас Остеррот розглядає телесеріали як індикатор того, чи можна вважати ту чи іншу лексему складовою повсякденного мовлення [Osterroth, 2015: 7]. Ми ж пропонуємо деякі узагальнення щодо синтаксичної організації емоційних висловлювань у сучасних теленовелах, які можна інтерполювати на рівень міжкультурної комунікації та прагматики.

Таким чином, у зону наукового інтересу потрапляє моделювання прототипів кінодіалогу та пошук стандартизованих синтаксичних та наборів для окремих жанрів або типів дискурсу через призму окремої лінгвокультури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд наукової літератури свідчить, що дослідження експресивного синтаксису або синтаксису емфатичного розмовного мовлення відносяться до пріоритетних лінгвістичних

напрямків (Чабаненко, 2002; Кострова, 2004; Орлова, 2009; Шипова, 2005; Günthner, 2016; Fiehler, 2015; Schreiber, 1999).

Розмовний діалог за природою емотивен. Категорія емотивності реалізується на всіх мовних та позамовних рівнях. В першу чергу мовець звертає увагу на наявність лексико-семантичного рівня (через прямі емотивні номінації) та на мімічні та кінесичні прояви. Проте експресивний синтаксис відіграє не менш важливу роль в реалізації емоцій та емоційній прагматиці. Навіть у тих випадках, коли типічна скороченість структур в розмовному мовленні в першу чергу сприяє мовній економії, синтаксична неіконічність асоціюється з експресивністю. Існує навіть точка зору, що експресивний синтаксис становить собою інструмент маніпуляції (Fiehler, 2002, с. 19–23). Рейнхард Филер досліджує механізми формування прагматичного мовного коду та розглядає процес комунікації з трьох перспектив:

- 1) комунікація як природня поведінка;
- 2) комунікація як зовнішній фактор та як техніка;
- 3) комунікація як складова ідентичності.

З точки зору автора, кожна людина може опанувати стратегії та техніки побудови комунікації. (Fiehler, 2002, с. 19). Вдалий синтаксис впливає на емоційний стан людини підсвідомо та допомагає досягти прагматичного наміру.

Дослідження експресивного синтаксису найчастіше представлені в роботах, які дають стислий системний опис синтаксису розмовного чи діалогічного мовлення (Schreiber, 1999; Fiehler, 2015; Günther, 2016), або більш детальний опис окремих проблемних питань, таких як особли-

вості порядку слів в розмовному мовленні, відхилення речення від двоскладності (Девкин, 1979), парцеляція (Волкитина, 1969, Riesel, 1975), повтори (Лебедев, 1976), питально-відповідальна єдність (Лагутин, 1991; Скалкин, 1989), відсутність дієслова (Шендельс, 1974), еліптичність речення (Hoffmann, 1997; Weinrich, 1990). Також слід звернути увагу на те, що роботи, присвячені експресивному синтаксису, не завжди обмежуються тільки дослідженням діалогічного мовлення (Кострова, 2004; Шипова, 2005) або матеріалом однієї мови (Kailuweit, 2005; Schreiber, 1999; Девкин, 1979).

Мета дослідження полягає у виявленні та порівнянні механізмів реалізації емотивного потенціалу реплік кінодіалогу німецьких та українських теленовел на синтаксичному рівні.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження спирається на методи лінгвістичного опису, системного, компонентного та кількісного аналізу, методи інтерпретації та зіставлення. У ході нашого дослідження проведено системний аналіз найбільш продуктивних механізмів відтворення емоційної сфери людини на синтаксичному рівні на матеріалі реплік персонажного діалогу оригінальних німецьких (“Sturm der Liebe”, “Alisa – folge deinem Herzen” та “Wege zum Glück, Spuren im Sand”) та українських («Тільки кохання», «Дві матері», «Обручка з рубіном») теленовел. З кожного обстежуваного джерела зафіксовані приблизно рівні масиви тексту: 2000 висловлювань з кожної теленовели. Загальний обсяг вибірки становить 6000 висловлювань (37 550 слів) на матеріалі реплік німецьких теленовел та 6000 висловлювань (29 178) – на матеріалі українських.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розмір синтаксичних одиниць, критерій поверхнево-синтаксичного рівня аналізу – це перше,

на що звертає увагу реципієнт. Ця, на перший погляд суто-зовнішня ознака, має значно більш глибокий смисл, відображає історичну мінливість та функціонально-стилістичну варіативність синтаксичних одиниць: словосполучення, речення, складного синтаксичного цілого (Кострова, 2004, с. 29). Розмір синтаксичних одиниць варіюється в залежності від етнічної мови, типу дискурсу, емоційного стану та факторів прагматики. В реєстрі розмовного мовлення, згідно лінгвістичних досліджень, середньостатистичний обсяг речення варіюється в залежності від мови, термінологічної інваріативності речення, вибору корпусу, але є завжди меншим ніж обсяг нормативного художнього, публіцистичного або наукового тексту (Кострова, 2004, с. 42–44; Kelih, 2004, с. 28–35).

Так, за результатами аналізу розміру синтаксичних одиниць на нашому матеріалі, було встановлено, що середня довжина німецького емоційного висловлювання в німецьких теленовелах становить 6,26 слів, середня довжина українського речення – 4,87 слів (див. табл. 1). В обох досліджуваних мовах довжина речення на позначення негативних емоцій виявилася трохи більшою: 6,57:6,11 в німецькій мові; 5,1:4,66 в українській. Вищі показники довжини речення в німецькій мові можна пояснити різними індексами аналітичності німецької та української мов.

Надалі ми спробували встановити закономірність залежності довжини речення від інтенсивності емоції. На матеріалі негативних емоцій (НЕ) таку закономірність дійсно можна простежити: **чим інтенсивніше емоція, тим коротше середня довжина речення**. В реалізації НЕ високого рівня інтенсивності преvalюють найкоротші речення та поодинокі ССК з нагромадженням лексичних емотивних засобів. Наприклад, НЕ *невдоволення, роздратування та обурення* – три емоції групи непри-

Таблиця 1

Середня довжина речення німецьких та українських теленовел

	Кількість слів					
	на матеріалі німецьких теленовел			на матеріалі українських теленовел		
	всі репліки	репліки з негативними емоціями	репліки з позитивними емоціями	всі репліки	репліки з негативними емоціями	репліки з позитивними емоціями
Всього слів	37 550	19 250	15 466	29 178	15 387	9712
Середня довжина речення	6,26	6,57	6,11	4,87	5,10	4,66

йняття, де невдоволення – емоція низького рівня інтенсивності (середня довжина речення 7/5,3 слів), роздратування – емоція середнього рівня інтенсивності (середня довжина речення 6/5,2 слів), обурення – високого (середня довжина речення 5,5/4,5 слів) (див. табл. 2).

Таблиця 2

Розмір синтаксичних одиниць в залежності від інтенсивності емоцій (на матеріалі НЕ)

Найменування емоції	Рівень інтенсивності	Середня довжина речення в нім. ТН	Середня довжина речення в укр. ТН
Невдоволення	низький	7	5,3
Роздратування	середній	6	5,2
Обурення	високий	5,5	4,5
Тривога	низький	5,9	4
Страх	високий	5,6	3,8
Злість	середній	7,2	4,9
Гнів	високий	6,2	5,8
Смуток	низький	6,8	5
Відчай	високий	6	5,1
Горе	високий	5,7	4,2

В таблиці наведені приклади подібних за змістом НЕ, градуйованих за ступенями інтенсивності. За винятком середньої довжини емоцій *злість* та *смуток* на україномовному матеріалі, усі приклади підтверджують нашу гіпотезу. Результати аналізу інших негативних станів також були враховані.

На матеріалі позитивних емоцій (ПЕ) такі висновки зробити неможливо. В більшості випадків можна простежити навіть протилежну тенденцію: *персонаж максимально залучений у позитивні переживання говорить більше ніж врівноважений опонент* (див. табл. 3).

Як видно з таблиці, за винятком пари *задоволення-захоплення*, позитивні емоційні висловлювання підпорядковуються наступної закономірності: *чим інтенсивніше емоція, тим довше середня довжина речення* (див. реч. (1)).

(1) *So ist sie die Große Liebe... Man muss jemanden haben, an den man sich anlehnen, ..., mit dem man selbst bittere und verletzende Wahrheiten teilt. (Ось таке воно – велике кохання... Нам потрібен хтось, на кого можна спертися, ..., з ким з ким можна розділити навіть гірку і образливу правду.)* (Alisa folge deinem Herzen: серія 184, 06:39)

Таблиця 3

Розмір синтаксичних одиниць в залежності від інтенсивності емоцій (на матеріалі ПЕ)

Найменування емоції	Рівень інтенсивності	Середня довжина речення в нім. ТН	Середня довжина речення в укр. ТН
радість	низький	4,9	4,1
веселість	середній	6,3	4,4
щастя	високий	5,1	4,5
ніжність	низький	5,4	4
зацікавленість	середній	7,1	5,8
азарт	високий	5,6	4,7
задоволення	низький	6,9	5,1
захоплення	високий	6,8	4,4

Протягом багатьох десятиріч залишається актуальним твердження, що найпоширенішою структурою речення є двоскладна структура, яка складається з підмета і присудка. Разом з тим, в розмовному та емоційному мовленні речення досить часто відхиляється від двоскладності. Відсутність двоскладності у цих типах мовлення не є випадковою. Ця їх особливість ґрунтується на специфічних умовах, в яких оформляються відповідні типи речень. Закономірна відсутність головних членів речення виявляється зв'язаною з особливостями думки, вираженої в реченні, або з конкретною роллю даних типів речень в процесі спілкування, з емоційним навантаженням речення, взагалі з певними умовами контексту. Розмовне мовлення характеризується хиткістю кордонів речення, їх зміщенням, перерозподілом логіко-синтаксичних відносин з рівня відносин слів між членами одного речення на рівень відносин між різними реченнями. Типовим для розмовного речення є його розчленованість і, отже, підвищення питомої ваги коротких структур, відхилення від двоскладності (Девкін, 1979, с. 17).

За нашими статистичними даними, у реченнях теленовел також можна простежити тенденцію до стислості. Прості речення в обох мовах домінують над складними в приблизно рівному обсязі 80:20, недвоскладні речення домінують в українській мові, а в німецькій мові займають вагоме місце серед простих речень незалежно від емотивного знаку. Суцільна вага недвоскладних речень на матеріалі німецької мови склала 39 %, на матеріалі української 67 %.

Недвоскладні речення були в свою чергу класифіковані, в залежності від редукції головних членів речення. На нашому матеріалі були зафіксовані такі моделі:

- 1) редукція обох головних членів речення;
- 2) редукція присудка;
- 3) редукція підмета;
- 4) редукція підмета та дієслівної частини складного присудку;
- 5) редукція дієслівної частини присудку.

За нашими підрахунками в німецьких теленовелах найбільш продуктивною моделлю виявилась структура з опущенням обох головних членів речення (73 %), на другому місці опинилась модель з наявністю одного присудка. Інші варіанти виявилися нечастотними. На матеріалі української мови бачимо трохи іншу картину. Частотність елімінованих підмета та присудка водночас майже вдвічі менша ніж в німецькій мові та дорівнює 37 %. Найчастотніша структура – недвоскладне речення з елімінованим підметом (40 %).

Під час аналізу недвоскладних речень слід звернути увагу на суттєву відмінність недвоскладних еліптичних та неповних речень. Відсутня частина еліптичного речення завжди легко відтворюється контекстом, невербальними факторами або ситуацією (див. речення (2)). Неповне речення демонструє незаплановане переривання синтаксичної структури, найчастіше через розгубленість співрозмовників (див. речення (3), (4)). В наведених прикладах навіть за наявності контексту герої в розпачі та не можуть зрозуміти, що хоче сказати співрозмовниця. Речення може бути неповним також за умов наявності обох головних членів речення.

(2)– *Ich habe mir auch schon einige Gedanken gemacht.*

– *O, interessant.*

(– *Я теж трохи поміркував*

– *Цікаво*) (Sturm der Liebe: серія 2613, 36:41); (Sturm der Liebe: серія 2613, 33:35)

(3) *Ich... ich... ich will... ich muss... (Я... я... я хочу... я маю)* (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 41:39)

(4) *Ja, ich, ich... ich, ich konnte nicht, es ist... (Так, я, я... я, я не могла, це...)* (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 24:08)

Окрім поверхневої структурної неіконічності як зменшення синтаксичної складності речення, наявності недвоскладних, еліптич-

них, неповних/обірваних речень, на нашому матеріалі в ролі емотивних маркерів найбільш частотними виявилися різні види повторів, (емфатична) інверсія, порівняння, прийоми нагнітання, парцеляція.

При аналізі *повторів* нами були виділені наступні стилістичні фігури: повтори конструкцій та лексем (див. речення (5)), епаналепсис (підхват) (див. речення (6), (7)), анафора (див. речення (8)), епіфора (див. речення (9)), рамка (див. речення (10)), поліптотон (див. речення (11)).

(5)– *Sie sind ein ungewöhnlicher Mann, Herr Stahl. Ein ungewöhnlicher Mann mit ungewöhnlichen Ideen.*

– *Und Sie sind eine ungewöhnliche Frau. Das ist auch ein ungewöhnliches Stück, das sie dahaben.*

(– *Ви незвичайний чоловік, пан Шталь. Незвичайний чоловік з незвичайними ідеями.*

– *А Ви незвичайна жінка. А це також незвичайна річ, яку я у Вас бачу.)* (Sturm der Liebe: серія 2032, 12:29).

Приклад (5) демонструє повтор конструкції емотивний прикметник в ролі означення + іменник в ролі додатка, прикметник *ungewöhnlich* повторюється 5 разів в однаковій граматичній моделі;

Речення (6) та (7) ілюструють приклади епаналепсиса (або підхвату), повтору слів, які закінчують відрізок мови, повторюється на початку наступного відрізка мови. Дана стилістична фігура покликана виділити головну ідею репліки (Сидоренко, 2017, с. 254):

(6) *Hey du! Du musst einfach ziehen.*

(*Гей ти... ти маєш просто потягнути.*) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 29:30)

(7) *Du? Du und jemand umbringen?*

(*Ту? Ту і когось вбила?*) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 3:32).

На нашому матеріалі також наявні анафоричний, епіфоричний та кільцевий/рамковий повтори, тобто стилістичні фігури, які базуються на повторенні початкових частин (звуків, слів, синтаксичних побудов), суміжних відрізків мовлення (слів, рядків, строф, фраз), кінцевих сегментів або утворюють рамку за допомогою повторення (Сидоренко, 2017, с. 253) (див. реч. (8)–(10)).

(8) *Zawжди дома, zawжди поруч...* (Тільки кохання, серія 15, 45:96).

(9)– *Dann bleib doch mit ihm zusammen, wo ist denn das Problem?*

– *Karo, du kennst mein Problem.*

(– Тоді залишся з ним разом, в чому проблема?)

– Каро, ти знаєш мою проблему.) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 18:24).

(10) *Herr Sonnichler... Nichts, Herr Sonnichler!*

(Пане Зонбіглер... Ніякого, пана Зонбіглера!) (Sturm der Liebe, серія 2613, 21:16).

Повторення слів може відбуватися в різних граматичних формах. Тоді мова йдеться про фігуру поліптон (Сидоренко, 2017, с. 254):

(11) *Wenn ich es sage. Wenn er es sagt.* (Якщо я це кажу. Якщо він це каже.) (Sturm der Liebe, серія 2613, 40:23).

Схильність до повторення мають не тільки повнозначні та службові частини мова, а також вигуки (див. реч. (12)).

(12) *Mann, Mann, Mann, Mann, Mann.*

(Боже, Боже, Боже, Боже, Боже) (Alisa folge deinem Herzen, серія 185, 32:44).

Окрім повторів значну увагу привертають нагнітання, ампліфікація та градація (нагнітання однотипних синтаксичних одиниць).

Почуття людини зазвичай характеризуються хвилеподібністю та нестриманістю, таким чином така стилістична фігура як ампліфікація сприяє смислової конденсації та логічному увиразненню думки (Чабаненко, 2002, с. 175) (див. реч. (13)).

(13) *Я не хочу втручатися в твоє життя, розумієш? Я не хочу нікого відбивати. Я не знаю, що мені робити.* (Тільки кохання, серія 15, 45:96)

У масиві тексту вагому роль в реалізації категорії емотивності відіграє інверсія, мовленнєво-стилістичний засіб, який полягає в зміні звичайного, усталеного порядку слів у реченні з виділенням певного (емоційно важливого) члену речення інтонаційно та емфатична інверсія (порушення усталеної послідовності членів речення, внаслідок якого певний елемент виділяється й набуває конотації емоційності або експресивності. (Каушанская, 1973, с. 266) (див. реч. (14)–(15)).

(14) *Richtig begeistert klingst du aber nicht.* (При всьому, щасливою ти не виглядаєш) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 23:07).

(15) *Habe ich euch erwischt.* (Застиг я вас таки.) (Sturm der Liebe, серія 2620, 27:51).

Під час аналізу порівняння як стилістичного засобу були зафіксовані як нейтральні варіанти так і зооніми, епітети та фразеологізми (див. реч. (16)–(21)).

(16) *Ich kann schweigen, wie ein Karpf.* (я нім як риба) (Sturm der Liebe, серія 2032, 4:31).

(17) *Aber ist es wirklich nötig, kriegen wir nicht wie normale Menschen hin, uns zu verhalten?* (Чи нам все це потрібно, невже ми не можемо спілкуватися як нормальні люди?) (Sturm der Liebe, серія 2032, 33:21).

(18) *Sieht wirklich aus wie neu.* (Дійсно виглядає як нове.) (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 21:49).

(19) *Oh, also, die taucht im Augenblick überall auf. Kann man wohl sagen, wie eine Plage.* О, авжеж вона всюди. Можна легко сказати, як саранча. (Alisa folge deinem Herzen, серія 183, 14:44).

(20) *Chi може поцілувати тебе 3 рази? Як жабку?* (Тільки кохання, серія 15, 24:26).

(21) *Klavo, ти почала бігати з дому вечорами і ведеш себе як... Як остання дівка.* (Тільки кохання, серія 15, 25:33).

Парцеляція (див. реч. (22)–(23)) є одним із частотних засобів синтаксичного оформлення речення у розмовному мовленні. В. А. Чабаненко навіть відносить явище парцеляції до «найефективніших стилістичних прийомів видобування та передачі емотивної експресії» (Чабаненко, 2002: 174). За визначенням Е. Й. Шендельс парцеляція являє собою порушення звичайної конструкції речення у розмовній і літературній мові, коли будь-які частини речення стоять поза будь-якого зовнішнього зв'язку з іншими складовими речення (Шендельс, 1974: 295).

(22) *Weil es eine einmalige Sache war. Zweimalig.* (Бо це було одноразово. Дворазово.) (Sturm der Liebe: серія 2620, 12:06).

(23) *Йому терміново потрібні ліки. Дуже дорого.* (Дві матері: серія 1, 08:07).

Проте, парцельовані члени речення не утворюють самостійних висловлювань, а є додатковим повідомленням до попередніх речень. Така роль парцельованих членів витікає з комунікативного завдання висловлювання: у будь-якому самостійному реченні обов'язково присутнє основне нове – мета висловлювання. Парцельовані члени ніколи не виступають в ролі основного нового. У переважній більшості випадків

вони відіграють роль неосновного компонента складу нового, тобто є додатковим повідомленням до попереднього речення (Волокітина, 1969: 39). Парцельовані висловлювання виконують таким чином дві функції водночас – уточнюючу та інтенсифікуючу. Експресивний ефект парцелятивів ґрунтується на акцентуванні якогось нюансу через винесення останнього за формальні рамки речення (Кострова, 2004: 33).

Здібність до парцеляції у різних членів речення виявляється неоднаково. Вона залежить в першу чергу від їх синтаксичного зв'язку з присудком: чим більш вільний зв'язок, тим більше можливостей для парцеляції. Отже, частіше піддаються парцеляції факультативні члени (Волокітина, 1969: 40) (див. речення (24)):

(24) *Beatrice hat Frau Morgenstern auf frischer Tat ertappt. In unserem Schlafzimmer. Beim Spionieren.* (Беатріс спіймала пані Моргенштерн на гарячому. В нашій спальні. За шпигуванням.) (Sturm der Liebe: серія 2620, 24:19).

Піддаватися парцеляції можуть одночасно декілька членів речення та їх комунікативна функція при цьому буде однакова – всі вони виступають як додаткове повідомлення (див. речення (25)).

(25) *Profis müssen acht Stunden am Tag trainieren. Taktik, Technik. Eigentlich alles.* (Профі мають тренуватись 8 годин на день. Тактика, техніка. Практично усе.) (Alisa folge deinem Herzen: серія 185, 39:55).

Досить часто зустрічається парцеляція з економією сполучників: *Ich weiß. Du hast recht.* (Я знаю, ти прав.) замість *Ich weiß, dass du recht hast.* (Я знаю, що ти прав.) (Шендельс, 1974: 298). Також причиною наявності великої кількості парцельованих підрядних речень стає зниження уваги до мовленнєвої форми в афективних реченнях (див. речення (26, 27)).

(26) *Ich habe doch gesagt, zu zweit geht schneller.* (Я ж казав, вдвох буде швидше) (Alisa folge deinem Herzen: серія 185, 03:06).

(27) *Vin ne mig. Vin чесний!* (Обручка з рубіном: серія 185, 39:28).

На нашому матеріалі найвищою виявилась тенденція до парцеляції другорядних членів речення та парцеляція підрядних речень. В обох досліджуваних мовах явище парцеляції марковано як частотне, проте в німецькій мові зафіксована більша кількість випадків парцельованих речень.

Поєднання різноманітних синтактико-стилістичних прийомів значно збільшує експресивність та виразність мовлення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Експресивний синтаксис відіграє значну роль в реалізації емоційного стану та емотивної прагматики мовця. Емотивність на синтаксичному рівні виявляється через будь-які порушення канонічності граматичної структури.

У результаті дослідження встановлено середній розмір емоційного висловлювання в німецьких та українських теленовелах. Середнє українське емотивне речення виявилось коротшим за німецьке, що можна пояснити різними індексами аналітичності німецької та української мов. При порівнянні довжини речень з ПЕ та НЕ були отримані вищі показники для речень з негативними емоціями в обох досліджуваних мовах. Крім того була встановлена закономірність залежності довжини речення від інтенсивності емоції. Для речень з НЕ: **чим інтенсивніше емоція, тим коротше середня довжина речення.** Для речень з ПЕ: **чим інтенсивніше емоція, тим довше середня довжина речення.** Висловлювання на позначення інтенсивних емоцій зазвичай за структурою бувають двох типів – дуже короткі або переобтяжені нестримним потоком слів.

Розмовне емоційне мовлення характеризується хиткістю кордонів та тенденцією до стислості. В обох мовах превалюють прості речення. Але в німецькій мові, не зважаючи на великий обсяг недвоскладних речень, все ж таки домінує двоскладна канонічна структура. В українській мові домінують недвоскладні речення незалежно від емотивного знаку. Крім того, на матеріалі обох мов можна простежити різні тенденції до еліптизації членів речення. В усіх теленовелах окрім еліптичних наявні неповні речення.

Окрім поверхневої структурної неіконічності (зменшення синтаксичної складності речення, наявності недвоскладних, еліптичних, неповних/обірваних речень), на нашому матеріалі у ролі емотивних маркерів найбільш частотними виявилися різні види повторів, (емфатична) інверсія, порівняння, прийоми нагнітання та парцеляція. Найвищою виявилась тенденція до парцеляції другорядних членів речення та парцеляція підрядних речень. В обох досліджуваних мовах явище парцеляції марковано як частотне, проте в німецькій мові

на нашому матеріалі зафіксована більша кількість випадків парцельованих речень.

Перспективним вважаємо комплексне дослідження проблематики співвідношення вербаль-

ного та невербального рівнів в компаративній перспективі та роботу з більшими текстовими масивами для детальнішого розгляду окремих емоційних станів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волокитина А. И. Соотношение коммуникативного и структурного планов в порядке слов немецкого языка. Саратов : изд. Саратовского университета, 1969. 254 с.
2. Девкин В. Д. Немецкая разговорная речь. Синтаксис и лексика. М. : Международные отношения, 1979. 254 с.
3. Каушанская В. Л. Грамматика английского языка. М. : Просвещение, 1973. 320 с.
4. Кострова О. А. Экспрессивный синтаксис современного немецкого языка. М. : Флинта, 2004. 240 с.
5. Лагутин В. И. Проблемы анализа художественного диалога. Кишинев, 1991. 98 с.
6. Лебедев В. Б. Об одной структурной особенности немецкой диалогической речи. *Ученые записки Горьковского государственного педагогического института*. Вып. 30. Волго-вятское изд-во, 1976. С. 231–240.
7. Орлова Н. Н. Языковые средства выражения эмоций: синтаксический аспект (на материале современной английской прозы) : дис. ... канд. фил. наук: 10.02.19, 10.02.04. Ростов-на-Дону, 2009. 188 с.
8. Сидоренко І. А. Повтор як ключовий принцип функціонування стилістичних фігур сучасних англomовних драматичних творах. Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики. Збірник наукових праць Чернівецького нац. унів. ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2017. С. 252–263.
9. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи. Киев : Радянська школа, 1989. 157 с.
10. Чабаненко В. А. Стилiстика експресивних засобів української мови. Запорiжжя : ЗДУ, 2002. 352 с.
11. Шендельс Е. И. Грамматика немецкого языка. М. : 1974. 366 с.
12. Шипова И. А. Эмоциональный синтаксис в немецкоязычном художественном дискурсе : дис. ... канд. фил. наук: 10.02.04. М., 2005. 230 с.
13. Fiehler R. Syntaktische Phänomene in der gesprochenen Sprache. Handbuch "Satz, Äußerung, Schema". Berlin/Boston : de Gruyter, 2015. S. 370–395.
14. Fiehler R. Angewandte Diskursforschung. Neuauflage Radolfzell : Verlag für Gesprächsforschung, 2002. B. 2. S. 18–35.
15. Günthner S. Praktiken erhöhter Dialogizität: onymische Anredeformen als Gesten personifizierter Zuwendung. *Zeitschrift für germanistische Linguistik*. 2016. 44 (3). S. 406–436.
16. Hoffmann L., Ziffonum G. Strecker B. Grammatik der deutschen Sprache. Verlag W de S, Berlin, 1997. 952 s.
17. Kailuweit R. Syntax und Semantik französischer und italienischer Gefühlsverben. Tübingen : Niemeyer Verl., 2005. 372 s.
18. Kelih E, Grzybek P. Häufigkeiten von Satzlängen: Zum Faktor der Intervallgröße als Einflussvariable (am Beispiel slowenischer Texte). *Glottometrics* 8. 2004. S. 23–41.
19. Osterroth A. Der Einfluss der synchronfassungen massenmedialer Produkte auf den Sprachwandel am Beispiel des Lexems Nerd. *Sprachreport*, 31 (2015), 3. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83653824.pdf>
20. Schreiber M. Textgrammatik – gesprochene Sprache – Sprachvergleich: Pronomen im gesprochenen Französischen und Deutschen. Frankfurt am Main : Lang, 1999. 537 s.
21. Weinrich H. Textgrammatik der deutschen Sprache. Georg Olms Verlag, Zürich, 1990. 1111 s.

REFERENCES:

1. Volokytna, A. Y. (1969) Sootnoshenie kommunykatyvnogo i strukturnogo planov v poriadke slov nemetskoho yazyka [The Correlation of Communicative and Structural Plans in German Word Order]. Saratov : yzd. Saratovskoho unyversyteta. 254 p.
2. Devkyn, V. D. (1979) Nemetskaia razgovornaia rech. Sintaksis y leksika. [German colloquial speech. Syntax and vocabulary]. M. : Mezhdunarodnye otnosheniya. 254 p.
3. Kaushanskaia, V. L. (1973) Grammatika anhylyskoho yazyka. [English grammar]. M. : Prosveshchenye. 320 p.
4. Kostrova, O. A. (2004) Ekspressivnyi sintaksis sovremennogo nemetskoho yazyka. [Expressive Syntax of Modern German]. M. : Flinta, 240 p.
5. Lahutyn, V. Y. (1991) Problemy analiza hudozhestvennogo dialoga. [Problems of the artistic dialogue analysis]. Kyshynev. 98 p.
6. Lebedev, V. B. (1976) Ob odnoi strukturnoi osobennosti nemetskoii dialogicheskoi rechi. [On one structural feature of German dialogic speech]. *Uchenye zapiski Gorkovskogo gosudarstvennogo pedagogicheskoho instituta*. Vyp. 30. Volgo-viatskoe yzd-vo. Pp. 231–240.

7. Orlova, N. N. (2009) *Yazykovye sredstva vyrazheniya emotsyi: sintakicheskii aspekt (na materiale sovremennoi angliyskoi prozy)* [Language Tools of Expressing Emotions: Syntactic Aspect (on the Material of Modern English Prose)] : dys. ... kand. fil. nauk: 10.02.19, 10.02.04. Rostov-na-Donu, 188 p.
8. Sydorenko, I. A. (2017) *Povtor yak kliuchovyi pryntsyf funktsionuvannia stylistychnykh fihur suchasnykh anhlovnykh dramatychnykh tvorakh.* [Repetition as a key principle of the functioning of stylistic figures of modern English-language drama]. *Aktualni problemy romano-hermanskoi filolohii ta prykladnoi linhvistyky. Zbirnyk naukovykh prats Chernivetskoho nats. univ. im. Yu. Fedkovycha. Chernivtsi.* Pp. 252–263.
9. Skalkyn, V. L. (1989) *Obuchenie dialohycheskoi rechi.* [Teaching dialogic speech]. Kyev : Radianska shkola. 157 p.
10. Chabanenko, V. A. (2002) *Stylistyka ekspresyvnykh zasobiv ukrainskoi movy.* [Stylistics of expressive tools of the Ukrainian language]. Zaporizhzhia : ZDU. 352 p.
11. Shendels, E. Y. (1974) *Grammatika nemetskogo yazyka.* [Grammar of the German language]. M. 366 s.
12. Шипова, И. А. *Эмоциональный синтаксис в немецкоязычном художественном дискурсе* : дис. ... канд. фил. наук: 10.02.04. М., 2005. 230 с. Shypova, Y. A. (2005) *Emotsionalnyi sintaksis v nemetskoiazichnom hudozhestvennom diskurse* [Emotional syntax in German-language artistic discourse] : dis. ... kand. fil. nauk: 10.02.04. M. 230 p.
13. Fiehler, R. (2015) *Syntaktische Phänomene in der gesprochenen Sprache. Handbuch "Satz, Äußerung, Schema".* [Syntactic phenomena in spoken language. Handbook "Sentence, Utterance, Scheme"]. Berlin/Boston : de Gruyter. Pp. 370–395.
14. Fiehler, R. (2002) *Angewandte Diskursforschung.* [Applied discourse research]. Neuaufgabe Radolfzell : Verlag für Gesprächsforschung. B. 2. Pp. 18–35.
15. Günthner, S. (2016) *Praktiken erhöhter Dialogizität: onymische Anredeformen als Gesten personifizierter Zuwendung.* [Practices of heightened dialogicity: onymous forms of address as gestures of personified attention]. *Zeitschrift für germanistische Linguistik.* 44 (3). Pp. 406–436.
16. Hoffmann, L., Ziffonum, G., Strecker, B. (1997) *Grammatik der deutschen Sprache.* [Grammar of the German language]. Verlag W de S, Berlin. 952 p.
17. Kailuweit, R. (2005) *Syntax und Semantik französischer und italienischer Gefühlsverben.* [Syntax and semantics of French and Italian verbs of emotions]. Tübingen : Niemeyer Verl. 372 s.
18. Kelih, E., Grzybek, P. (2004) *Häufigkeiten von Satzlängen: Zum Faktor der Intervallgröße als Einflussvariable (am Beispiel slowenischer Texte).* [Frequency of sentence lengths: On the factor of interval size as an influencing variable (using the example of Slovenian texts)]. *Glottometrics* 8. Pp. 23–41.
19. Osterroth, A. *Der Einfluss der synchronfassungen massenmedialer Produkte auf den Sprachwandel am Beispiel des Lexems Nerd.* [The influence of dubbed versions of mass media products on language change using the example of the lexeme nerd]. *Sprachreport*, 31 (2015), 3.
20. Schreiber, M. (1999) *Textgrammatik – gesprochene Sprache – Sprachvergleich: Pronomen im gesprochenen Französischen und Deutschen.* [Text grammar – spoken language – language comparison: pronouns in spoken French and German]. Frankfurt am Main : Lang. 537 p.
21. Weinrich, H. (1990) *Textgrammatik der deutschen Sprache.* [Text grammar of the German language]. Georg Olms Verlag, Zürich. 1111 p.